

OBNOVA

ČASOPIS ZA KULTURU, DRUŠTVO I POLITIKU

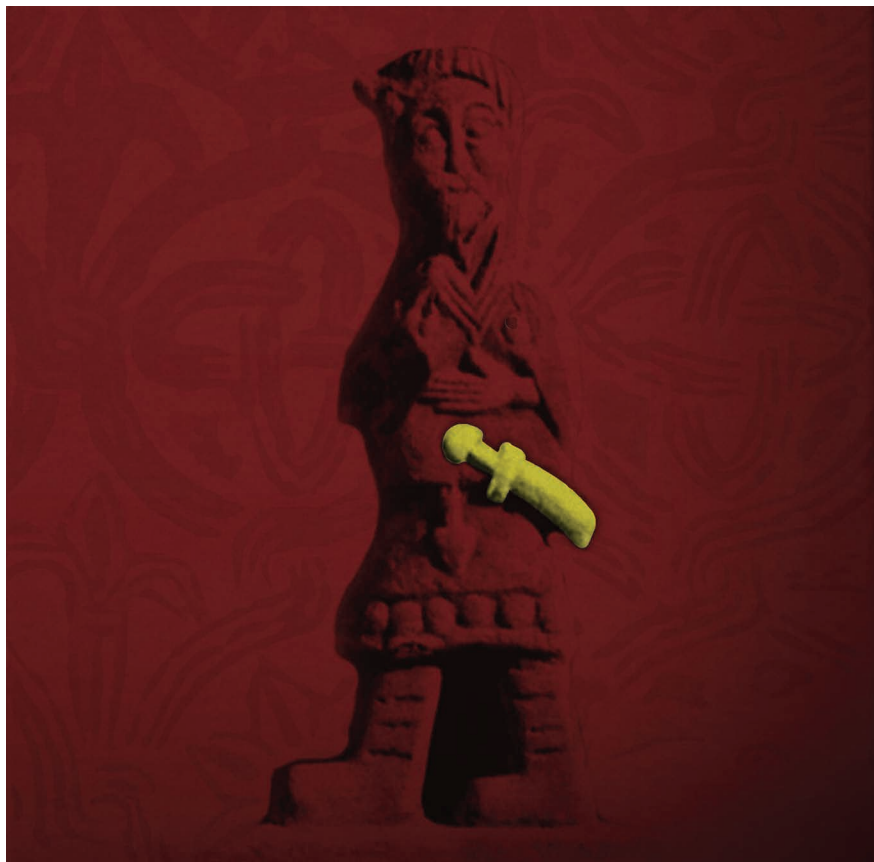
BROJ 11
TEMA BROJA:
RAT

ZAGREB, KOLOVOZ 2019.

SLIKA NASLOVNICE

Ante Brešić pl. Mikulić, doctorandus hist. art., mag. art.

Baština rata, ulje na platnu, 40 x 40 cm

OBNOVA

Časopis za kulturu, društvo i politiku

NAKLADNIK

Udruga „Obnova“
Ogranak Matice hrvatske u Velikoj Gorici

ZA NAKLADNIKA

Marko Paradžik

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Marko Paradžik

VODITELJ UREDNIŠTVA

Marin Sabolović

UREDNIŠTVO

Goran Dejanović

Davor Dijanović

Edin Muftić

UREDNIK RUBRIKE „UMJETNOST“

Ante Brešić Mikulić

TAJNIK UREDNIŠTVA

Nikolina Rodić

ZNANSTVENI ODBOR

dr. sc. Krunoslav Brčić-Kostić, Institut Ruđer Bošković

doc. dr. sc. Tado Jurić, Hrvatsko katoličko sveučilište

prof. dr. sc. Stipe Kutleša, Institut za filozofiju

doc. dr. sc. Petar Tomev Mitrikeski, Fakultet filozofije i religijskih znanosti

RECENZENTI

doc. dr. sc. Krešimir Bušić

prof. emeritus Tihomir Hunjak

doc. dr. sc. Danijela Lucić

LEKTURA

Tihana Pšenko Miloš

GRAFIČKI DIZAJN, PRIJELOM I PRIPREMA ZA TISAK

Zvonimir Džoić

FOTOGRAFIJE UZ ČLANKE VEZANE UZ TEMU BROJA

Delimir Hrestak

(fotografije Stalnog postava Domovinskog rata Bjelovar)

Privatna arhiva Mile Ćuka i Josipa Lucića

TISAK

Tiskara Zebra

ISSN

1849-0697

MREŽNE STRANICE

www.obnova.com.hr

E-POŠTA

casopis.obnova@gmail.com

Autori

Dominik Andreić dominik.andreic@gmail.com
Ante Brešić Mikulić, mag. art., (doktorand) ante.b.m@hotmail.com
Davor Dijanović davor.dijanovic@gmail.com
Tomo Hunjak, BSc..... hunjaktomo@gmail.com
Borna Kuri, student informatike borna.kuri@gmail.com
Nera Meštrović, mag. arch., mag. ling. nera.mestrovic@gmail.com
Edin Muftić, mag. hist..... eddin.muftic@gmail.com
Marko Paradžik, mag. iur. (doktorand)..... theodorospara@gmail.com
Marko Rajić, bacc. hist..... marko1raic@gmail.com
Marin Sabolović, mag. geog. (doktorand) marinsabolovic@net.hr
Ivan Trogrlić, student povijesti..... trogrlic.ivan@gmail.com
Mario Tomas, mag.hist. mariotms1@gmail.com
Antonio Karlović karlovic2202@gmail.com
Marko Mustić, student sociologije marko.mustic@gmail.com
Josip Vdović, mag. hist..... josip.vdovic@hotmail.com
Tomislav Smoljan, mag. theol..... tsmoljan@hotmail.com
Zrinka Bušić zrinkabusic@gmail.com
Antun Lešić mag. educ. philol. croat. et. hist. antun.lesic@gmail.com
Mate Vodarević
Veronika Paradžik veronika.paradzik@gmail.com

SADRŽAJ

Riječ uredništva 8

RADOVI VEZANI UZ TEMU BROJA

Metafizika rata u misli Juliusa Evole..... 14

MARIO TOMAS

Razgovor s umirovljenim generalom Josipom Lucićem..... 24

MARKO PARADŽIK

„Temelji visoke ratne umjetnosti“ 39

IVAN TROGRLIĆ

Razgovor s generalom Milom Ćukom..... 50

MARIN SABOLOVIĆ

Prikaz knjige Davora Marijana „Domovinski rat“..... 58

DOMINIK ANDREIĆ

Problematika muzeologije i muzeografije Domovinskoga
rata s posebnim osvrtom na privatne zbirke 73

MARIN SABOLOVIĆ

Rat u Mutanabbijevoj poeziji..... 87

EDIN MUFTIĆ

Ratna biografija krvavog baruna:
Roman von Ungern-Sternberg..... 99

BORNA KURI

Zemljopisno-strateške osobine
fortifikacijskoga sustava Vallo Alpino
na hrvatskom primjeru – kompleks Zvoneća..... 110

NERA MEŠTROVIĆ

Komparativna analiza teorije partizanskoga ratovanja
Franje Tuđmana i Carla Schmitta 119

MARKO PARADŽIK

Razgovor s dr. sc. Mirkom Bilandžićem 131

TOMO HUNJAK

Novi hladni rat Sjedinjenih Američkih Država
i Ruske Federacije 141

DAVOR DIJANOVIĆ

RAZNO

Prikaz knjige Feliksa Konecznyja – „Raznolikost
civilizacija“ 177

MARKO RAIČ

Prikaz knjige Kazimira Katalinića „Od poraza do pobjede:
Povijest hrvatske političke emigracije
1945. – 1990.“ 184

MARKO PARADŽIK

UMJETNOST

Dekonstrukcija Kronosa 190

ANTE BREŠIĆ PL. MIKULIĆ (COMES)

KNJIŽEVNOST

Slutnja 196

KAPISTRAN

Vojnik	197
MATE VODAREVIĆ	
Nevjernici.....	202
MARKO MUSTIĆ	
Noćna stvorenja	203
MARKO MUSTIĆ	
Rat.....	204
JOSIP VDOVIĆ	
Otpor	206
TOMISLAV SMOLJAN	
Terorist.....	206
TOMISLAV SMOLJAN	
Praznodušje.....	207
ANTUN LEŠIĆ	
Dečki	207
ANTUN LEŠIĆ	
Z i J.	208
ZRINKA BUŠIĆ	
Zvonku:	209
ZRINKA BUŠIĆ	
„Teta Veronika“	210
VERONIKA PARADŽIK	
Mrak.....	211
ANTONIO KARLOVIĆ	

RIJEČ UREDNIŠTVA

Poštovani čitatelji,

poznavajući istraživanje rata na ovim prostorima, multidisciplinarnost i interdisciplinarni pristup objedinjeni u jednoj publikaciji vrlo je rijetka pojava. No svjetska praksa, koju bi usputno valjalo preslikati na budućnost istraživanja rata u Hrvatskoj, pokazala je kako se rat može proučavati prožimajući različita znanstvena polja od filozofije, književnosti i povijesti umjetnosti preko psihologije, sociologije do povijesti i geografije. Upravo takav pristup može doprinijeti onome čemu mnogi od nas teže, a to je revitalizacija hrvatske nacionalne biti i zajedništva, koji su svoj vrhunac doživjeli u obrambenom Domovinskom ratu, okupljenih oko ideje o samostalnoj i neovisnoj državi pod cijenu vlastitog zdravlja i života, gdje je ljudski život bio tek žrtva za nadzemaljsko, vješto opisano u sintagmi za „oltar Domovine“, a to je Hrvatska.

U današnjem svijetu žednom pacifista govoriti o Hrvatima kao ratničkoj naciji možebitno nije poželjno, ali meritorno bismo učinili povijesnu nepravdu i bilo bi više nego neobično govoriti o kontekstu rata, a pritom ne spomenuti hrvatsko srednjovjekovno kraljevstvo i dinastijske sukobe, ratna umijeća srednjovjekovne ratne mornarice, njezinih okretnih brodova i neretvanskih gusara, konjanike i pješake, uskoke, haramije, graničare i husare, pukovnije husara u francuskoj vojsci Napoleona I. Bonapartea, bokeljske mornare, serežane i domobrane i velike vojskovođe Pavla I. Šubića, Petra Kružića, Bernardina Frankopana, Petra Berislavića, Hrvoja Vukčića Hrvatinića, Nikolu barona Jurišića, Nikolu Šubića Zrinskoga, Marka Mesića, Luku Ibrišimovića, Adama Franju Burića, Josipa Jelačića, Svetozara Borojevića od Bojne. Ratnu svakodnevicu, ili njezino priželjkivanje, ako se to tako strogo može nazvati, redovito su pratila književna djela od Gundulićeva „Osmana“, Marulićevih „Molitve suprotive Turkom“ i „Judite“, opere „Nikola Šubić Zrinski“ Ivana pl. Zajca proslavljene po Markovićevoj domoljubnoj pjesmi „U boj, u boj“ te suvremena Krležina antiratna djela, ali s vrlo konciznim opisima ratnih nedaća „Hrvatski bog Mars“, odnosno novela „Tri domobrana“, „Baraka Pet Be“ i „Bitka kod Bistrice Lesne“. Hrvatske su vojnike redovito pratile budnice poput Mihanovićeve „Horvatske domovine“, Livadićeve „Još

Hrvatska ni propala“, do domobranskih narodnih pjesama Drugoga svjetskoga rata „Ja sam junak iz doline“, „Podravino moja mila“ itd.

Kapaciteti promišljanja mladih suradnika Časopisa u ovom su broju izašli izvan hrvatskih granica proučavajući brojna djela različitih znanstvenih grana, interpretirajući talijanske mislioce, arapske pjesnike, austrijske nadvojvode, ali naravno, nezaobilazno, ne zaboravivši obrambeni Domovinski rat koji je prikazan različitim pristupima, s naglaskom na njegovim sudionicima u razgovorima. Vrlo zanimljiv i jedinstven pristup analize književnoga opusa arapskoga pjesnika Mutanabbija prikazao je Edin Muftić. Književnost u ratu stoga nije rijetka pojava, sasvim suprotno, ona redovito prati slavne junake i bitke, svu tragediju i ponos rata, možda najbolje opisana u pokliču, koji je prilog radu, o „prkosnom životu i časnoj smrti“. Filozofski pristup ratu opisan je u analizi opusa talijanskoga filozofa Juliusa Evole, njegovim razmatranjima o vjerskim pohodima antičkoga Rima, križarskih ratova i džihadu, ali i suvremenoj formi rata, koju je u radu proveo Mario Tomas, sad već tradicionalno proučavajući Evolin lik i djelo. Ivan Trogrlić opisuje i interpretira priručnik austrijske carske vojske „Temelji visoke ratne umjetnosti“ nadvojvode Karla Habsburškog koji opisuje taktiku i logistiku potrebnu za uspješno vođenje rata, ali i analizu stanja u oružanim snagama Austrijskoga Carstva, pregled fortifikacijskih sustava i bitaka, naglašavajući potrebu za reformom vojske. Nastavno na vojskovođe Borna Kuri u biografiji krvavog baruna Romana Feodorovicha von Ungen-Stenberga daje kronološki pregled života konzervativnoga ratnoga heroja Prvoga svjetskoga rata rođenoga u Njemačkoj, vojnoga službenika Ruske vojske i pobornika mongolsko-kineskoga carstva. Tema velikoga rata obrađena je i u radu arheologinje Nere Meštrović koja opisuje fortifikacijski sustav Vallo Alpino građen na granici Italije s Francuskom, Švicarskom, Austrijom i Jugoslavijom, posebno se osvrćući na obilježje fortifikacijskoga sustava Zvonec.

Marko Paradžik je u radu „Komparativna analiza teorije partizanskoga ratovanja Franje Tuđmana i Carla Schmitta“ obradio temu partizanskoga ratovanja i time spojio strani i domaći pogled na jedan specifičan oblik ratovanja.

Obrambeni Domovinski rat obrađen je u razgovoru s umirovljenim general-pukovnikom Milom Čukom, osobnim čuvarom prvoga hrvatskoga predsjednika Franje Tuđmana koji kasnije postaje njegov pobočnik, a potom i zapovjednik Prvoga hrvatskoga gardijskoga zбора,

postrojbe zadužene za zaštitu predsjednika Republike Hrvatske. U razgovoru su otkriveni brojni nepoznati, a vrlo zanimljivi detalji i anegdote, opisan je sam predsjednik, što je dalo drukčije svjetlo na danas ponovno aktualan lik Franje Tuđmana. Marko Paradžik razgovarao je s umirovljenim generalom zbora Josipom Lucićem, dotaknuvši se uloge vrhovnoga zapovjednika u obrambenom Domovinskom ratu, pristupanju obrani Republike Hrvatske od prvih sukoba na Plitvicama do vojno-redarstvenih operacija s kojima je oslobođen okupirani teritorij Republike Hrvatske. Razgovor otkriva i poslijeratni angažman u Hrvatskom generalskom zboru, u braniteljskim udrugama i ulogu generala Lucića u sportu. Prikaz knjige Davora Marijana „Domovinski rat“ donosi Dominik Andreić. U ocjeni djela autor prikaza navodi kako su, s vojno-povijesnoga stajališta, vrlo koncizno istaknute bitke i bojišta u kojima su sudjelovale hrvatske oružane formacije te ocjenjuje kako je to djelo neizbježna literatura za sve istraživače, nastavnike i studente. Muzeologija i muzeografije artefakata proizašlih iz Domovinskog rata opisani su u radu koji obrađuje problematiku oskudnoga broja muzejskih postava i naglašava nužnost osnivanja jedinstvenoga vojnoga muzeja, čija se realizacija čeka desetljećima, uzdajući se u svjetsku praksu osnivanja vrlo atraktivnih i povijesno vrijednih muzejskih koncepta.

Suvremene geopolitičke teme pod nazivom „Novi hladni rat“ obradio je Davor Dijanović s aktualnom problematikom američko-ruskih odnosa i novom vrstom ratovanja fokusiranom na diplomaciju, medijske propagande, energiju, ali i dalje tradicionalno i na vojsku. Tomo Hunjak razgovarao je s dr. sc. Mirkom Bilandžićem o aktualnim temama međunarodne i nacionalne sigurnosti, terorizmu, krizama, uključujući i aktualnu migrantsku krizu, ali i nacionalno jedinstvo koje smo ponovno, nakon ratnih godina, pokazali nakon uspjeha hrvatske nogometne reprezentacije.

Radovi nevezani uz temu broja odnose se na prikaze pravnika Marka Paradžika i povjesničara Marka Raića. Paradžik je u prikazu knjige Kazimira Katalinića „Od poraza do pobjede: Povijest hrvatske političke emigracije 1945. – 1990.“ apostrofirao povijesni značaj hrvatske emigracije i borbe za ideju hrvatske države geografski vrlo daleko s naglaskom na južnoameričke receptivne države u kojima hrvatski emigranti i danas, nakon više desetljeća, i dalje djeluju. Marko Raić napisao je prikaz knjige „Raznolikost civilizacija“ poljskoga

autora Felixa Konecznya, usporedivog s velikim Oswaldom Spenglerom u vidu filozofije povijesti.

Cjelina o umjetnosti obuhvaća pregled likovnoga ciklusa magistra umjetnosti Ante Brešića Mikulića „Dekonstrukcija Kronosa“, njegov tehnički opis, koncept temeljen na Kronu – grčkom božanskom utjelovljenju vremena – povezujući povijesnu kroniku filozofske misli s ikonologijom lika. Autor na koncu opisuje djela nazvana „Aristokracija“, „Timokracija“, „Oligarhija“, „Demokracija“ i „Tiranija“. Broj zatvara književnost, od proze pisane pod pseudonimom sukladno proglasu iz osmoga broja časopisa imamo djelo „Slutnja“, autora koji se nazvao „Kapistran“ po svecu koju se borio s Turcima te je pokopan u Hrvatskoj, i tematski prikladan tekst „Vojnik“ autora Mate Vodarevića. Poeziju u ovom broju piše nekoliko starih autora kao što su Antonio Karlović („Mrak“), Marko Mustić („Nevjernici“, „Noćna stvorenja“), Josip Vdović („Rat“) i nekoliko novih autora: Tomislav Smoljan („Otpor“, „Terorist“), Antun Lešić („Praznodušje“, „Dečki“) i naposljetku Zrinka Bušić, nećakinja Zvonka Bušića, s dvije intimne pjesme („Z. i J.“, „Zvonku“). Uz navedene pjesme tu je i pjesma Veronike Paradžik, kćeri Ante Paradžika, pod naslovom „Tetka Veronika“, posvećena ženi koja je proljećarima nosila hranu u zatvor nakon što su došli pod udar komunističkoga režima.

S obzirom na to da je dosta gore navedenih radova iz književnosti tematski vezano uz ovaj broj časopisa, valja se vratiti na početak i konstatirati kako bi započeti bilo koje djelo o ratu, a ne citirati Konfucijeva suvremenika, vojskovođu i mislilaca rata Sun Tzua, bilo kao otići u Rim, a ne vidjeti Petra (*videre Petrum*). Jednako tako bilo bi vrlo neodgovorno analizirati i interpretirati kulturu, društvo i politiku u Hrvatskoj, a da se pritom ne obradi rat kao sociološki fenomen, ovoga puta s posebnim naglaskom na obrambeni Domovinski rat jer, kako piše Sun Tzu u 6. stoljeću prije Krista:

...rat je od životne važnosti za državu; to je područje u kojem se rješava biti ili ne biti; to je staza koja vodi u sigurnost ili propast. (Ili »jer je (bojno polje) mjesto gdje se rješava pitanje života i smrti (a rat) put da se ostane živ ili propadne«.) Stoga je nužno dobro ga proučiti...

Marin Sabolović,
voditelj Uredništva časopisa „Obnova“

*»Rat je, bratjo, rat junaci,
Pušku hvataj, sablju paši,
Sedlaj konjče, hajd pješaci,
Slava budi, gdi su naši!«
Buči bura, magla projde, —
Puca zora, tmina bježi, —
Tuga mine, radost dojde, —
Zdravo slobost, — dušman leži!
Veseli se, tužna mati,
Padoše ti verli sini,
Ko junaci, ko Horvati,
Ljaše kervcu domovini!*

Ulomak iz pjesme Antuna Mihanovića „Horvatska domovina“

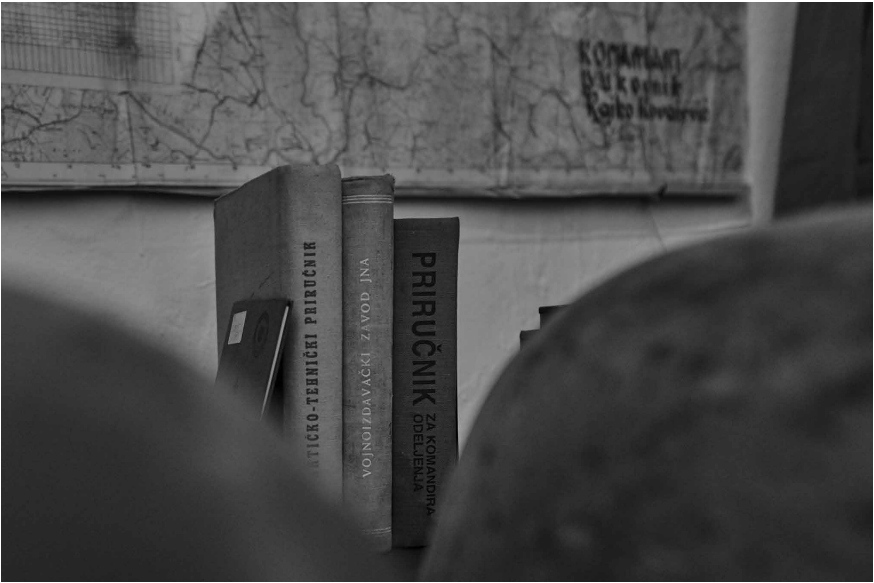

TEMA BROJA

Stručni članak
Rukopis zaprimljen: 10. 12. 2018.
Rukopis prihvaćen za tisak: 1. 5. 2019.

METAFIZIKA RATA U MISLI JULIUSA EVOLE

Autor: Mario Tomas¹

Sažetak: Članak obrađuje pristup talijanskoga filozofa Juliusa Evole prema ratu kao ideji i njegovom odnosu prema dualizmu rata kao materijalne i duhovne manifestacije. Središnji koncepti kojima se Evola bavio u svojim osvrtima rata bili su sakralnost rata, tradicionalističke forme ranijih sukoba poput rimskoga sakralnoga rata, križarstva i džihada

1 mag. hist., Državni arhiv Slavonski Brod, mariotms1@gmail.com, stavovi izneseni u članku nisu stavovi navedene ustanove.

te osvrst na suvremene forme ratova dominiranih tehnologijom kroz prizmu vlastite teorije tradicionalizma.

Ključne riječi: *Julius Evola, tradicionalizam, antimodernost, rat, sakralni rat*

1. Uvod

Rat je otac svih stvari (Heraklit)

Fragmentarno u mnogim radovima talijanskoga filozofa Juliusa Evole rat se spominje kao središnji motiv koji dominira u mnogim aspektima njegovoga tradicionalizma. Rat u tradicionalističkoj misli Evola nije predstavljao kao puko sredstvo ostvarivanja određenih ciljeva, posebno onih materijalističkih, već kao metodu ostvarivanja i samosvladavanja u kojoj pojedinac ili skupina ostvaraju i nadilaze same sebe u borbi kao jedinstvenom metafizičkom iskustvu.

2. Dva arhetipa i dilema moderne: vojnik ili ratnik

Unutar svoje druge knjige u trilogiji tradicionalizma, „Ljudi među ruševinama“ (*Gli uomini e le rovine*) koja je objavljena 1953., Evola posvećuje čitavo jednog poglavlje interpretaciji vojnoga stila i ratništva. Njegovo viđenje, rata, militarizma ili arhetipa ratnika predstavlja neraskidiv dio njegove tradicionalističke doktrine u kojoj spomenuti pojmovi nerijetko zauzimaju središnje mjesto. Takvo gledanje sa sobom nosi i osvrte na suvremenu liberalnu demokraciju za koju kaže da zazire od militarizma i kojoj isti predstavlja „crnu zvijer“ te kako je borba protiv militarizma jedan od temeljnih postulata toga sustava vezana uz „licemjerni“ pacifizam i pojam „pravednoga rata“ ili „humanitarnom rata“ kojega detektira dosta ranije od mnogih intelektualaca koji će to učiniti tek početkom 21. stoljeća.² Kroz prvu polovicu 20. stoljeća „trn u oku“ zapadnih demokracija predstavljao je pruski militarizam koji se prikazivao kao prototip negativnoga uređenja društva. Tu podjelu dvaju poimanja rata razrađuje onkraj puke podjele na dva tabora određenih nacija s posebnim značajkama te ide dalje i naziva ih različitim koncepcijama života i poimanja same države. Povijesni osvrst tih dvaju koncepcija prepoznaje s jedne strane u njemačko-pruskoj tradiciji i njezinim asketsko-ratničkim korijenima iz Teutonskoga viteškoga reda, a s druge u modelu razvijenom u Engleskoj koji se kasnije prenio u Ameriku, a koji je ostao vezan uz

² Julius Evola, *Gli uomini e le rovine* (2001), 137.

ekonomske i merkantilne vrijednosti. Ta se antiteza u osnovi odnosi na različit odnos koji militaristički element ima prema buržoazijskom i na različit značaj i funkciju koju ima u organizaciji države i društva. Prema takvom je viđenju koncepcija rata prema suvremenim demokracijama proizašla iz merkantilizma i podređena je gospodarstvu u kojem je mirnodopski život ključan za stvaranje blagostanja i materijalnoga napretka. Civilni je život taj koji tvori primarno državu i prema njemu se kroji politika i, koristeći Clausewitzov izričaj, kada je politika (kao i vanjska politika) nastavljena drugim sredstvima, koristeći oružane snage.³ U takvom uređenju vojni i ratnički element ima podređeni značaj i predstavlja obični alat u slučaju potrebe, nikakav poseban utjecaj ili nadležnost u općem uređivanju društva. Iako se vojnom elementu priznaje određena posebna etika, ona se smatra nepoželjnom u bilo kakvoj primjeni na društveni život jedne nacije. Ova je perspektiva od strane Evole pečaćena kao liberalno-humanitarna, uz jasno negativnu konotaciju rata kao „nepotrebna pokolja“ lišenoga svakog duha ili uzvišenoga ideala. Uloga oružanih snaga u tom slučaju predstavlja isključivo sredstvo očuvanja međunarodnoga mira, što u najboljem slučaju znači neometan život najbogatijih nacija.⁴ Mjesto bilo kakvom ratništvu u takvom društvu zauzima vojnik koji obavlja oružanu profesiju u zamjenu za plaću i derivira od ranijih plaćeničkih postrojbi koje su u prošlosti angažirane u slučajevima potrebe. Suprotno vojniku Evola opisuje ratnika koji derivira od aristokracije koja je činila središnji nukleus u društvu i u kojoj ratnik nije bio u službi civilnoga ili „buržoazijskoga“, već naprotiv, bio mu je nadređen. Za taj red ideja svrstava one koji se prepoznaju u superiornom pravu na ratničku koncepciju života, s duhovnošću, vrijednostima i etikom koja joj pripada. Takva koncepcija posjeduje specifičan izričaj u svemu što ima afinitet s ratom, borbom i zvanjem vezanom uz oružje, ali se ne iscrpljuje u tome, već se manifestira i u drugim formama toliko da daje konture i jednoj društveno-političkoj organizaciji. U toj perspektivi Evola smatra kako se vojne vrijednosti približavaju onim ratničkim i kako je poželjno da se ujedine s političkim i etičkim vrijednostima kako bi dali čvrstu podlogu samoj državi i tako ograničile utjecaj „buržoazije“ na državni aparat. Pritom naglašava kako to ne znači da bi sami vojnici u svojim rukama imali vodstvo nad javnim dobrima, osim u slučajevima krajnje nužde, već da se radi o društvenom prepoznavanju vrlina,

3 Isto, 137–138.

4 Isto.

discipline i idealima vojnoga tipa jednu vrstu više dostojnosti i vrednovanja nad svim onim što je buržoasko. Ističe kako u tom slučaju ne bi bilo mjesta „vojarnizaciji“ društva i egzistencije jer je vojarna sinonim za totalitarizam, mehanizaciju i tupo discipliniranje. Ono što ističe kao pozitivno pronalazi u ljubavi prema hijerarhiji, odnosima zapovijedanja i poslušnosti, hrabrosti, osjećajima časti i vjernosti, posebnim formama aktivne neosobnosti sposobnim za razvoj anonimnog truda i žrtvovanja za određeni cilj i jasne i otvorene odnose koji stvaraju osjećaj drugarstva.⁵ Sve to po Evoli predstavlja vrijednosti koje su predodređene za pravo na dominaciju u životu i čine dio šire borbe tradicionalnoga svijeta protiv modernih hipermaterijalističkih vrijednosti. U daljnjoj prošlosti ovakav asketsko-ratnički red pronalazi u gibelinskom srednjem vijeku i u najstarijim antičkim indoeuropskim društvima.⁶ U recentnijim vremenima, prema njegovom sudu, organizirane države koje su podupirale, barem djelomično, ovakav ratnički sustav vrijednosti nestaju slomom wilhelmske Njemačke, Austro-Ugarske i carističke Rusije čime su dokinuti „posljednji ostatci aristokratske Europe“, dok se u ostatku svijeta to događa kapitulacijom carskoga Japana.⁷ Što se tiče individualnoga pristupa, također se ističe pozitivna strana ideje ratništva u vidu određenoga samosvladavanja, unutarne discipline i jedne vrste superiornosti u odnosu na svoju osobnost i njezinu kontrolu. Pritom se ističe i suprotnost na stereotipno gledanje ratništva kao surove brutalnosti jer u njemu pronalazi i duhovnost koja nadilazi materijalizam i ne uzdiže primjenu sile i destruktivno nasilje, već mirnu i savjesnu formaciju osobnosti s ljubavlju prema udaljenošću, hijerarhijom, redom, mogućnošću nadvladavanja elementa strasti i individualizma u korist superiornijih principa časti i dužnosti.⁸

Sav Evolin opisani koncept ratništva uvelike je izgubljen kad su države koje su smatrane militarističkima napustile tradiciju koja je gotovo izvirala od jedne kaste te prešle na demokratske i nacionalističke države u kojima je dužnost na oružanu službu zamijenila pravo na oružje.⁹

5 Isto, 139–140.

6 Francesco Cassata, *A destra del fascismo – profilopolitico di Julius Evola* (2003), 136.

7 Julius Evola, *Rivolta contro il mondo moderno* (1998), 445.

8 Evola, *Gli uomini*, 140.

9 Isto, 141.

3. Tradicionalistička interpretacija metafizike rata: križarstvo, džihad i Bhagavad-gita

Svoju tradicionalističku interpretaciju rata i borbe Evola veže uz koncepte poput džihada, križarstva i hinduističke Bhagavad-gite te prije svega sakralnost rata.

Koncepti vezani uz sakralnost rata odnosili su se, prije svega, na pregled antičkih rimskih tradicija gdje suzbija stav da su vojni uspjesi rimskih legija bili rezultat sekularne ideje o Rimljaninu kao dobrom vojniku koji je u kombinaciji s povoljnim okolnostima osvojio velika udaljena područja.¹⁰ Evola inzistira na tome da je sakralni spiritualni element sa svojim ritualima koji su prethodili svakoj borbi imao važnu ulogu za samo vođenje rata. Opisom auguralnoga akta koji je prethodio borbi svrstava ga nasuprot praznovjerne pasivnosti i „otkrivanja sudbine“ prisutne kod drugih naroda te ga smatra znanjem na materijalnom i spiritualnom planu. Zbog primjene takvog znanja Evola ne ostavlja mjesta sumnji kad su u pitanju bile rimske vrijednosti ili uspon rimske moći, pripisujući im spiritualni i sakralni aspekt kao preduvjet vremenskoj i prostornoj veličini.¹¹ Osim rimske, Evola se pozivao i na ostale europske tradicije. To se prije svega odnosi na „sveti rat“ koji su vodili ratnici Svetoga Rimskoga Carstva, državne organizacije koju je opisivao kao kreativni sklad različitih komponenti: rimski, kršćanski i nordijsko-germanski. Zaključno, sakralni rat legitimira i pozivanjem na staru keltsku tradiciju gdje izvlači citat o ratniku: „Bori se za svoju zemlju, i ako treba prihvati smrt, budući da je smrt pobjeda i oslobađanje duše“.¹² Izraz *mors triumphalis*, „trijumfalna smrt“, prilično je čest u klasičnoj tradiciji gdje se zaziva herojstvo i besmrtnost, što Evola izjednačava sa sakralnim elementom rata.

Zazivanje besmrtnoga karaktera u herojskoj smrti motiv je koji dominira u još jednom konceptu koji Evola obrađuje u svojoj tradicionalističkoj perspektivi – križarstvu. Kao što je naglasio kod opisivanja Svetoga Rimskoga Carstva, sinteza rimskoga, kršćanskoga i germanskoga elementa po njemu daje ključni pečat usponu kulture europskoga srednjega vijeka, pa tako i njegove inačice „svetoga rata“, to jest križarskih pohoda. Inzistirajući na pretkršćanskim elementima ratništva indoeuropskih naroda, posebno ističe kako u fenomenu križarstva kršćanstvo

¹⁰ Julius Evola, *Metaphysics of war* (2011), 17.

¹¹ Isto.

¹² Isto, 18.

kao vjera nije koristilo formu europskoga viteštva već, upravo suprotno, kako je kršćanska vjera uz kontingent vlastitih imperativa poput rata protiv „nevjernika“ i oslobađanja „hrama“ i „svete zemlje“ bila sredstvo koje je omogućilo da se herojski duh europskoga ratništva pojavi u tom vremenu u novoj asketskoj formi. Jedan od glavnih argumenata za to Evoli predstavlja činjenica da je većina vitezova koja je ulagala vlastitu energiju u „sveti rat“ imala tek maglovitu ideju i skromno teološko znanje o vjerskoj doktrini za koju se tada borila, dok su impuls za borbu imali bez obzira na nju.¹³ Shodno tome, sudionike svetoga rata iz redova vitezova Svetoga Ivana ili templarskoga reda opisuje kao asketske ratnike umorne od života u materijalnom svijetu koji su iskustveno formirani i zasićeni te su takvi, povlačeći se u viteške redove, postajali spremni za apsolutnu akciju, slobodni od bilo kakvih egzistencijalnih interesa. Zaključno, karakter križarskih ratova Evola opisuje, originalno, ali i prema dosadašnjim historiografskim interpretacijama, vrlo neobično, najprije kao kulturnu razmjenu između europskoga (ghibelinskoga) zapada i arapskoga istoka. To pojašnjava prisutnošću vitezova iz križarskih redova koji su se sučelili s arapskim vitezovima kao svojim dvojnicima, manifestirajući time korespondenciju u etici, običajima te ponekad i simboli. Tako je „sveti rat“ koji je sučelio dvije civilizacije na suprotnim stranama u ime njihovih religija istodobno vodio njegove sudionike identičnoj neovisnoj spiritualnoj vrijednosti.¹⁴

Nakon križarstva, Evola posvećuje veliku pozornost konceptu džihada u cilju dokazivanja da su vrijednosti i principi asketsko-ratničkoga tipa čovjeka univerzalne i neovisne od bilo kojega partikularnoga mislioca i superiorne bilo kojoj prolaznoj formi kroz koju se privremeno manifestiraju u pojedinoj kulturi, narodu ili tradiciji. Islamsku tradiciju smatrao je naslonjenom na perzijsku i njezino poimanje religije i vojne službe čiji su tragovi „svetoga rata“ preživjeli sve do formiranja srednjovjekovne arapske civilizacije i uključili se u nešto više materijalnim formama, ali ne u mjeri da bi njihova izvorna spiritualnost bila potpuno izgubljena. Koncept „velikoga“ ili „svetoga“ stavlja nasuprot „manjega“ rata pozivajući se na govor proroka Muhameda koji je po povratku iz bitke izjavio: „Vraćam se iz manjega u veći rat“.¹⁵ Manji rat opisuje kao vanjski sukob, bitku koja se vodi s materijalnim oružjem protiv

13 Isto, 21.

14 Isto, 22.

15 Isto, 25.

neprijatelja i koja je vjerski motivirana kao borba protiv „nevjernika“. Taj rat bez obzira na to koliko destruktivan bio i dalje metafizički predstavlja „manji rat“. „Veći“ ili „sveti“ rat Evola označava kao unutarnji sukob koji se vodi protiv „nevjernika“ koji živi unutar pojedinca ili koji se pojavljuje u svakoj prilici kada se pojedinac želi podvrgnuti spiritualnom zakonu. Ta se pojava primjećuje u žudnji, djelomičnosti, strasti instinktualnosti, slabosti i unutarnjem kukavičluku koja u „većem“ ratu mora biti poražena unutar čovjeka kako bi mu bilo omogućeno unutarnje oslobođenje koje omogućuje sudjelovanje u onome što je onkraj života i smrti. Takvo asketsko držanje Evola stavlja u red herojskih tradicija koje su vanjski „manji“, ali stvarni i krvavi rat smatrale tek instrumentom za ostvarivanje „velikoga“ ili „svetoga“ rata.¹⁶ Prema tome su, u islamu „sveti rat“ – džihad – i „Božji put“ povezani pojmovi, onaj koji se bori nalazi se na „Božjem putu“. Toj tradiciji Evola pripisuje izreku: „Krv heroja bliža je Bogu nego tinta učenjaka i molitva pobožnih“.¹⁷ Akciju u tom smislu opisuje kao vrijednost unutarnjega samosvladavanja i približavanje životu koji nije opterećen nesigurnostima i strahom od smrti. Rizici vezani uz ratne događaje dovode do pojave unutarnjega „neprijatelja“ koji u formama nagona očuvanja, kukavičluka, okrutnosti, žaljenja i slijepe pobune čini prepreke koje bi trebalo savladati dok se suočava s vanjskim neprijateljem. Citirajući dijelove Kurana poput ovog: „Ako se netko bori na Allahov način, bez obzira bio ubijen ili pobjednik, bit će obilato nagrađen“ vuče usporedbu s evanđeljem po Luki: „Tko god traži spas svog života izgubit će ga, i tko god izgubi svoj život sačuvat će ga“.¹⁸ Odbacivanje straha od smrti Evola predstavlja kao imperativ za uspješno samosvladavanje, što je i karakteristika, koju je nerijetko i sam zagovarao, privilegirane besmrtnosti rezervirane za heroje, koja je pronašla svoje mjesto i u opisivanju džihada.

Zaključni motiv koji Evola obrađuje u tradicionalističkoj viziji metafizike rata je Bhagavad-gita, jedan od dijelova velikoga staroindijskoga epa Mahabharate, predviđen kao mudrost za usmjeravanje ratničke kaste. Razloge za bavljenje staroindijskim konceptima Evola legitimira „izvornim načinima života, spiritualnošću i institucijama prvih kolonizatora Indije i Irana koji imaju mnoge dodirne točke ne samo s

16 Isto, 25–26.

17 Isto, 26.

18 Isto, 27.

helenističkim i nordijskim narodima već i samim starim Rimljanima.¹⁹ Konkretno u slučaju ratničke kaste u Indiji vidi golem broj sličnosti sa sakralnom vizijom i spiritualnom legitimacijom rata koju je pojašnjavao u europskoj i arapskoj tradiciji. Tekst koji nudi čitateljstvu bavi se razgovorom ratnika Arjune s božanstvom Krišnom koji djeluje kao njegov duhovni gospodar i motivator za sudjelovanje u bitci za koje Arjuna nije odlučan, već ispunjen sumnjama zbog vlastite rodbine na suprotnoj strani. Tom prigodom Evola ponovno obrađuje temu „unutarnjega“ rata i prelamanja karakteristika koje označava slabostima – „požuda, strast, životinjska žeđ za životom“²⁰, sve ono što dovodi pojedinca, na slikovitom primjeru staroindijskoga ratnika Arjune, do zaziranja od borbe. Ta potraga za lucidnim i apsolutnim heroizmom koji se postavlja iznad vlastitih ograničenja i gdje je jedina pogrješka stanje nepotpune volje Evola na primjeru Bhagavad-gite prikazuje idealom duhovne nepotkupljivosti, dijelom višega metafizičkoga reda i najvećim opravdanjem za borbu kao sakralnu sliku rata.

4. Opadanje ideje heroja

Vraćajući se na suvremenu problematiku rata, Evola je u hladnoratovskom ozračju u kojem je živio dao svoj sud o vrijednostima koje dominiraju zapadnom civilizacijom u vojnom smislu i pritom naglasio svoju žestoku kritiku i neodrživost „buržujskih postulata“ koji su ljude trebali motivirati za borbu. Počevši od procesa ponovnog naoružavanja europskih zemalja pod NATO savezom, ističe da je velika tehno-kratska pogrješka gledati rat isključivo u uvjetima oružja i naoružavanja, posebne tehnološke opreme i promatrati čovjeka kao „ljudski resurs“. Smatra da će kvaliteta i duh ljudi koji nose oružje biti trajni temeljni element za „ratni potencijal“. Posebna meta Evoline kritike predstavlja shvaćanje rata u liberalnim demokracijama, ističući kako je apsurdna ideja „rata protiv rata“ svođenje „pravednoga rata“ na malo veću policijsku operaciju „smirivanja“ onih koji bi otpočeli ratove. Liberalnu demokraciju drži odgovornom i za licemjerje dok „traži ljude za borbu dok u isto vrijeme kritizira samu ideju rata. Traži heroje dok proklamira pacifizam kao najveći ideal. Traži ratnike dok je od ratnika napravila sinonim za napadača i kriminalca“.²¹ Nedostatak motivacije za ratovanje

¹⁹ Isto, 29.

²⁰ Isto, 30.

²¹ Isto, 80.

Evola označava kao najveći apsurd bilo kakvog pozivanja na oružje, postavljajući pitanje „za koji bi cilj čovjek ‘zapadnog bloka’ morao poći u rat i suočiti se sa smrću?“²² Kao odgovor na to pitanje Evola je nedvosmisleno istaknuo „buržujski ideal“, tj. održavanje sigurnosti egzistencije koja izbjegava rizike i koja „ljudskoj životinji“ obećava maksimum komfora. Takav kredo opisuje kao nedovoljan za spiritualno opremanje vojske. Ističe da je jedini motiv na koji su zemlje zapada mogle računati strah od komunističkoga terora; „strah za vlastitu kožu, za život u nemiru, buržujsku sigurnost, ‘civilizaciju’ udomaćene i standardizirane ljudske životinje koja se jede i razmnožava se, i čiji je pogled ograničen na Reader’s Digest, Hollywood i sportske stadione.“²³ Kritiku je nastavio napadom na širem planu, tvrdeći kako „su oni koji su duboko demoralizirali istinski zapadni duh, iz temelja potkopali autentičnu ideju države, hijerarhiju i virilnu solidarnost, ideju borbe i rata prisiljeni iz očaja igrati na kartu boljševičke opasnosti.“²⁴

Osim tvrdnje kako Zapad više nema ideala za borbu, Evola se dotiče i destruktivnosti modernoga rata. Zapaža kako je rat u tehnološki razvijeni-
jem vremenu sve više sveden na mehaničku borbu između strojeva i da je sve manje prilika za herojsku transcendentnost koju su sukobi ranije nudili. Tu će usvojiti poglede Ernsta Jüngerera koji u svojem pisanju podcrtava duhovne, to jest transcendentne dimenzije koje rat može prikazati odlučnom tipu čovjeka u svojim modernim i totalnim te tehnički najdestruktivnijim oblicima. Citira Jüngerera kako je moderni čovjek, stvorivši i pokrenuvši tehnološki svijet, gurnuo sebe u dug koji će s vremenom morati platiti jer se njegovo stvorenje – tehnologija – okreće protiv njega, reducira ga na instrument i prijeti mu uništenjem. Tu ideju potkrepljuje totalnim ratom kao nemilosrdnom borbom sa samom materijom gdje je čovjek prisiljen odgovoriti spiritualnom dimenzijom i probuditi forme esencijalnog heroizma koje Jünger naziva apsolutnom osobom. Sam Evola zaključuje kako je to jedina preostala opcija pojedincu unatoč užasima destrukcije koja prijeti kao negativna strana, ali da drugoga izbora moderni čovjek nema, budući da je sam autor sudbine u koju se stavio i koju je s vremenom i sam uvidio. S tom perspektivom koja predstoji suvremenom čovjeku u visoko tehnologiziranom sukobu Evola završava svoj osvrt na rat kao pojavu koja stalno prati ljudska društva i izaziva posebna stanja kod pojedinca.

22 Isto.

23 Isto.

24 Isto, 80–81.

5. Zaključak

Evolina beskompromisna kritika materijalističkih postavki modernosti našla je svoje mjesto i u njegovoj interpretaciji rata. Uzdizanje transcendentnih elemenata ratništva, uz mnoštvo primjera iz minulih vremena, nasuprot suvremenoj zadaći plaćenog vojnika, uz kritiku utjecaja liberalne demokracije na rat, čini jezgru njegove misli u tumačenju rata. Poveznica s konceptom rata u suvremenosti neizostavno je vraćala Evolinu misao na Jüngeru kojega je prihvatio kao poveznicu između tradicionalnoga antiprogresivizma i modernoga reakcionarstva. S Jüngerom i njegovim herojskim realizmom, skovanim u rovovima Prvoga svjetskoga rata, Evola pokušava dati odgovore na prilike i pogubnosti koje pred pojedinca daje suvremeni tehnološki sukob. Pred erupcijom sila koje je nazivao „elementarnim“ u „mehaničkom“ svijetu, pojedinac kako bi preživio mora pristupiti novoj formi postojanja, s ekstremnom lucidnošću i objektivnošću, te s kapacitetom da djeluje i opstane crpeći uporište u „dubokim silnicama“, onkraj individualnih kategorija, točnije iz ideala i vrijednosti,²⁵ što ga ponovno vraća asketsko-ratničkim korijenima.

The Metaphysics of War in Julius Evola's Thought

Abstract: This article deals with the approach of the Italian philosopher Julius Evola towards the concept of war both in early traditional and modern times. The main topics which Evola deals regarding war are the archetypes of a warrior and soldier, metaphysics of war through the concepts of crusades, jihad and Bhagavad-gita, and the decline of the ideal of a hero in modern times.

Keywords: *Julius Evola, war, traditionalism, warrior ascetics, anti-modernity*

Bibliografija

- Francesco Cassata, *A destro del fascismo – profilopolitico di Julius Evola* (2003.)
 Julius Evola, *Cavalcare la tigre* (1995.)
 Julius Evola, *Gli uomini e le rovine* (2001.)
 Julius Evola, *Metaphysics of war* (2011.)
 Julius Evola, *Rivolta contro il mondo moderno* (1998.)

²⁵ Julius Evola, *Cavalcare la tigre*, (1995), 102.